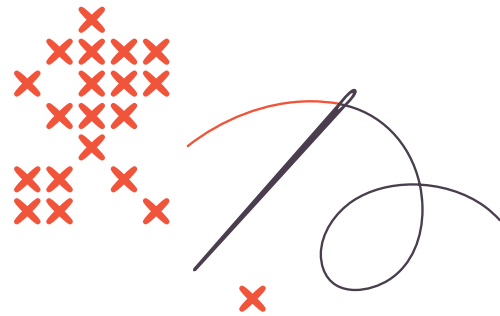

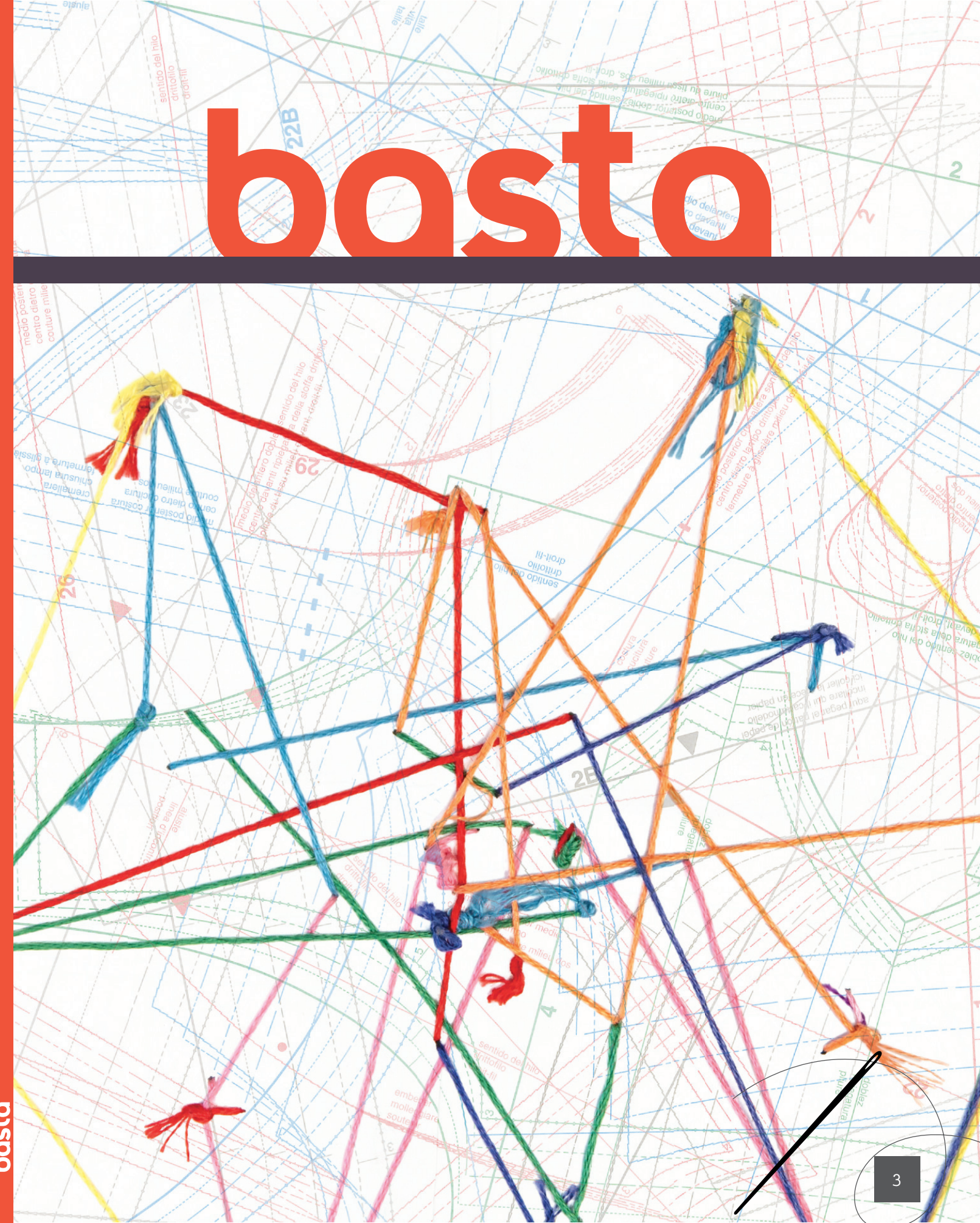

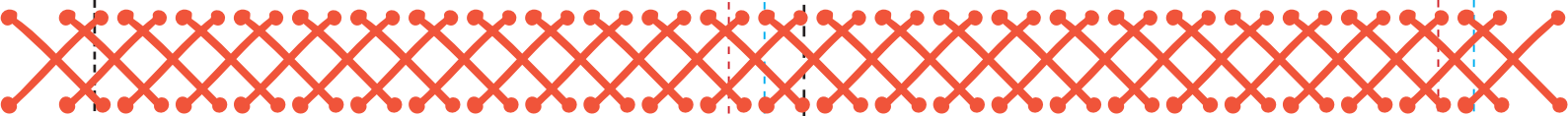
8M
teixint
CURES

Exposició col·lectiva
Monogràfic Fotobrodat

producció
íntima

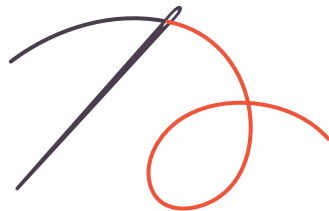
Sala Marsà
6/29 març 2026

Introducció Taller de Fotobrodat	5
Maria León Gil fotobrodat 1 / Marta Ayuso Pérez	7
Marieta Porredon Roca fotobrodat 2 / Carme Cairó Aran	9
Giovanna Cavoli fotobrodat 3 / Giulia Canale Caizzone	11
Pepita Orpella Gra fotobrodat 4 / Anna Casteràs Orpella	13
Francisca Petit i Rubio fotobrodat 5 / Ignàsia Farran Petit	15
Rosa Maria Viladot Novell fotobrodat 6 / Mireia Fontanet Viladot	17
Pepita Labad Vilaseca fotobrodat 7 / Lluïsa Gabarra Labad	19
Teresita Escolà Cera Mercè Escolà Cera fotobrodat 8 / Mireya González Escolà	21
Enriqueta Torné Felip fotobrodat 9 / Roser Miarnau Pomés	23
SREVER” "REVERS fotobrodats 1/9	25
Cosint i descosint els drets de les dones	27
Dones i treball durant el franquisme	29
Feminisme i vestimenta	33

M. Antònia Pulido Asensio fotobrodat 10 / Maite Iglesias Pulido	37
Rosita Jové Teixidor fotobrodat 11 / Glòria Jové Monclús	39
María Marín González fotobrodat 12 / María Marín González i Montse Asensio Marín	41
Lola Andreo Sánchez fotobrodat 13 / Sonia Olivares Merinos	43
Joana Merinos Andreo fotobrodat 14 / Silvia Olivares Merinos	45
Caridad Guillen García Fernanda García Izquierdo fotobrodat 15 / M. Pilar Serra Guillen	47
Carme Rius Pou Concepció Pou Biosca fotobrodat 16 / Emma Serra Rius	49
Conchi Alhama Rodríguez Concha Valencia Mendoza fotobrodat 17 / Isa Valencia Alhama	51
Carme Orpella Gra fotobrodat 18 / Olga Valls Casteràs	53
SREVER” "REVERS fotobrodats 10/19	55
Concepció Pou Biosca fb. 19 / Emma serra Rius	57
Grup de cosidores fb. 20 / Mireya González Escolà	
Treballar cosint, viure cuidant Márcia Botelho Oliveira	59
Treballadores en oficis tèxtils	65

teixint CURES

—Dia Internacional de les Dones

basta

Durant el procés de creació de la revista va sorgir el debat sobre el seu títol. Com s’havia de dir? Voraviu o basta?

La basta és una costura provisional, feta amb puntades llargues i fàcils de desfer, que serveix per subjectar temporalment les peces de roba abans de fer la costura definitiva. S'utilitza per provar peces, ajustar mides o assegurar que les parts quedin ben col·locades. Un cop la peça està cosida de manera definitiva, la basta es retira.

El voraviu és el replec cosit a la vora d’una peça de roba, especialment a la part inferior de faldilles, pantalons o mànigues, que serveix per acabar la peça, evitar que s’esfilagarsi i ajustar-ne la llargada. A diferència de la basta, el voraviu és una costura definitiva i visible o amagada segons l’acabat desitjat.

Ambdues propostes vinculen el món del tèxtil amb el que la revista explica. La basta ens parla de l’inici del procés de costura i el voraviu del final. Després de debatre quin terme encaixa més amb el tema d’enguany de la campanya del 8 de març, el títol elegit ha estat *Basta*. La basta ens remet al treball invisible, aquell que no es veu i que fa possible un bon procés de treball amb la peça. També representa la feina que sosté, que ordena, que corregeix i que després desapareix, sense cap tipus de reconeixement. Aquesta feina invisible és la que han fet històricament les dones i que, amb aquesta revista, volem reivindicar.

Un acte polític, una paraula simbòlica i una lluita que, tal com ens remet Basta, només és l’inici d’un procés, que per més invisible que sigui, és essencial.

basto

Edició commemorativa Monogràfic fotobrodat

Introducció

Aquest any 2026, en el marc dels actes de commemoració del 8 de març – Dia Internacional de les dones, recuperem el projecte Teixint Cures, iniciat l’any 2024.

El projecte vol reivindicar i visibilitzar el treball que les dones han fet i fan en el context de l’economia submergida.

L’any 2024 ens vam centrar en els treballs de cures en l’àmbit domèstic i la seva relació amb les cadenes globals de cures i, en el marc del Dia Internacional de les Dones Rurals, en els treballs en l’àmbit rural; enguany, posem el focus en els oficis tèxtils presents tant en l’espai privat com en el públic. Cal concretar que parlem des d’una epistemologia situada, és a dir, parlem des del coneixement generat en un espai històric i geogràfic concret: la relació entre els oficis del tèxtil i el feminisme en el marc general des de finals del segle XIX i fins a principis del XXI a Europa i, més concretament a Catalunya i Tàrraga.

Totes aquestes dones són les que volem reivindicar: Dona que sap cosir, mai no passa fam

Tal com J. Silvestre Rodríguez explica:
«A part del treball agrari, les dones ocuparen, per una banda, indústries o ocupacions que eren una “extensió” del treball a la llar, bàsicament el servei domèstic, el tèxtil i el vestit i l’alimentació.»

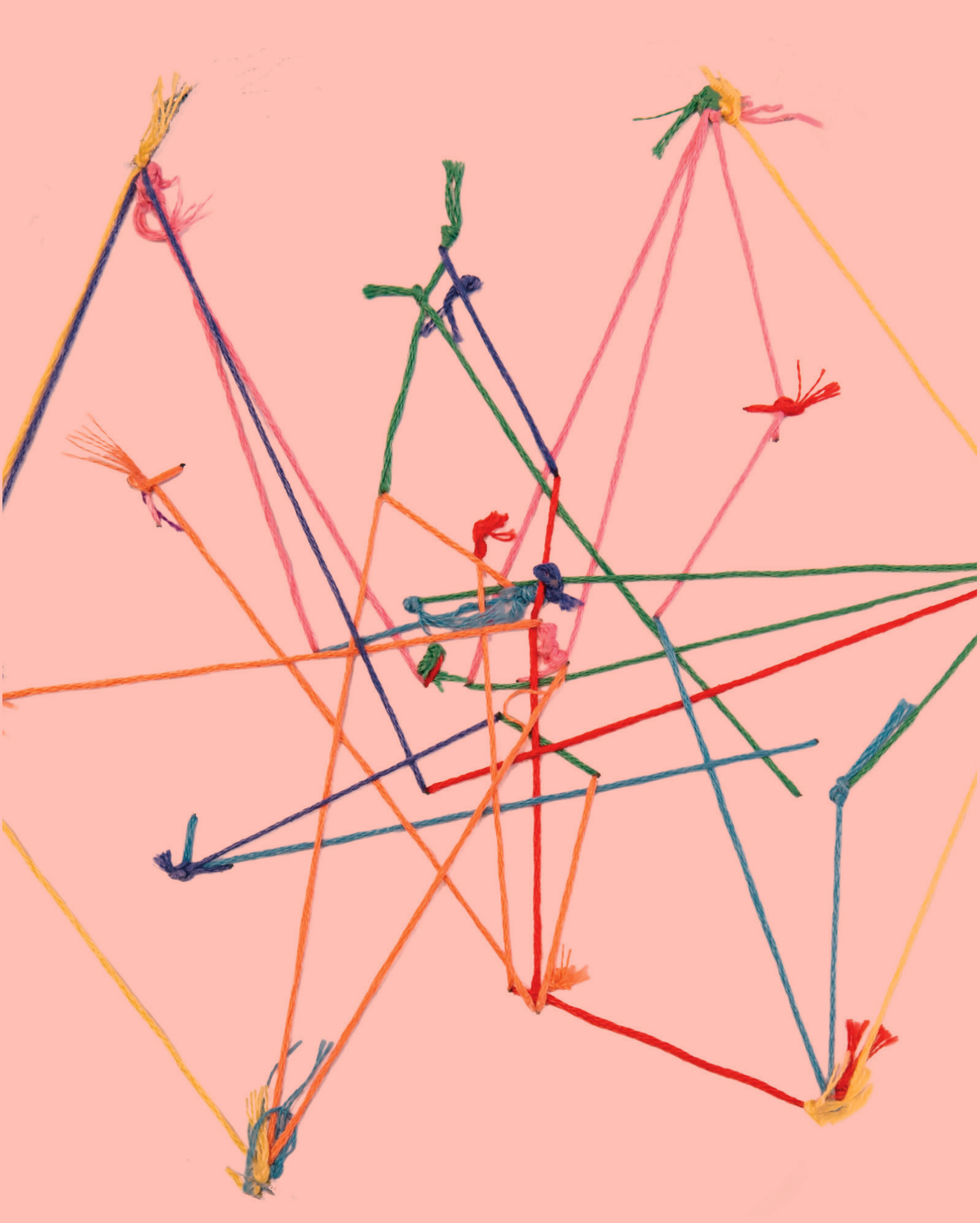
Els treballs del tèxtil han servit històricament i de manera no reconeguda per ajudar al sosteniment de les economies familiars. El treball tèxtil en la mateixa llar permetia compatibilitzar-lo amb les tasques de la llar i la cura dels fills, filles i gent gran. Per una banda, les dones sargien la roba dels membres de la família per economitjar les despeses, i també feien roba de vestir i de casa; per altra banda, cosien des de casa per botigues o empreses del tèxtil com a modistes i broadores i, a través d’aquesta activitat, aportaven ingressos a l’economia familiar, però la majoria d’elles ho feien des de l’economia submergida i sense cap mena de protecció legal.

L’arribada de la dictadura franquista va eliminar els drets laborals de les dones aconseguits gràcies a la lluita de les treballadores del tèxtil iniciada a finals del segle XIX. A partir del 1939, les dones han de tornar a les funcions purament domèstiques i, si volen o poden treballar fora de la llar, ho han de fer autoritzades pel marit o el pare.

Moltes dones nascudes durant els primers anys de la postguerra no van poder accedir a drets laborals com una pensió de jubilació, el dret a l’atur o una baixa laboral.

No és fins els anys seixanta que es va modificant la legislació vigent i moltes dones passen a treballar a la indústria tèxtil, fet que millora la situació laboral i així assoleixen una independència social i econòmica superior.

El títol de la campanya és una reivindicació de la sororitat entre dones dins la mateixa família o en els llocs de trobada com eren les cases, els cosidors, els tallers de confecció o les fàbriques tèxtils. Reivindiquem, doncs, aquest Teixint Cures que històricament han fet les dones.

Taller de Fotobrodat

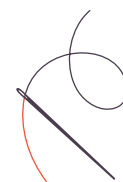
La tardor de 2025 la Regidoria de Feminismes va organitzar un taller de fotobrodat per començar a treballar la campanya del 8 de març. Les condicions per participar tant en el taller com en la campanya eren brodar una fotografia en què sortissin dones importants per les participants i que, a més a més, estiguessin vinculades al tèxtil.

L'objectiu era visibilitzar dones d'aquest sector que han treballat des de l'economia submergida, però han estat un puntal indispensable per a les economies familiars i domèstiques.

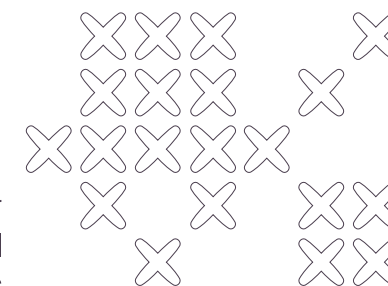
Les imatges que trobareu a continuació són un homenatge a aquestes dones en particular, sense oblidar totes aquelles altres de les quals no en coneixem la història. Van participar al taller divuit dones i se n'han visibilitzat quaranta-sis.

Sala Marsà | 6/29 Març 2026

producció íntima

Exposició col·lectiva
8M Dia Internacional
de les Dones

He escollit aquesta dona perquè és la meva àvia

maria

La Maria de ben petita
va marxar amb la seva família
a França.
Van tornar a Alboloduy,
Almeria, l'any 1936.
Militants del Partit Socialista,
van tenir un paper
actiu durant la Guerra Civil.

Durant la guerra i els anys
immediatament posteriors,
els ingressos de la unitat familiar
provenien de la recollida
d'espart, que utilitzaven per
elaborar espardenyes, cadires,
cabassos i altres objectes
artesanals.

L'any 1945 es va traslladar a
Catalunya amb tres filles i un fill,
de deu, sis, quatre i dos anys.
Es van instal·lar a Pallejà,
on ja residien el seu marit
i la filla gran. Per contribuir
a l'economia familiar, a més
de continuar treballant
les fibres naturals, va començar
a fer encàrrecs de ganxet,
una activitat que era la seva
gran passió.

Va continuar teixint ganxet,
tant per a ús propi com
per encàrrec, fins al final
de la seva vida.

—una persona que sempre
tenia un somriure a la cara,
i unes agulles de ganxet
a les mans

fotobrodat 1 / Marta Ayuso Pérez

Aquesta foto m'ha semblat molt adient

La primera persona de la dreta és la meva padrina, Marieta Porredon Roca; la del mig la tieta Carme Cairó Porredon, i la de l'esquerra la meva mare, Rosario Aran Miravet. Totes de Santa Maria de Meià.

En aquell temps, a la casa pairal, teníem ramat i les matèries primeres eren per abastir les necessitats de la casa, com ara la llana de les ovelles, juntament amb els recursos naturals de l'agricultura, per aquest motiu ressaltó les garbes i el blat.

La llana de les ovelles es netejava, es filava i després es feien jerseis i mitjons per a tota la família, a part de cosir les peces de roba, com vestits pantaló. Les noies joves es brodaven l'aixovar per a quan s'havien de casar.

Aquesta foto m'ha semblat adient pel fet que les dones de la meva família treballaven les tasques de la casa a part de les del camp, fita clau de la subsistència de la família.

—les dones de la meva família treballaven la casa i el camp, i feien possible la subsistència familiar

Giovanna

Un grande abbraccio nonna

En el temps lliure amb les seves germanes agafaven l'autobús per anar a Palerm i miraven els aparadors de les botigues. Quan Giovanna tornava a casa, reproduïa els models que havia vist.

Després de l'any 42, la seva tia i la seva cosina van ser afusellades —per un home del poble, amb afany de poder i pobre de cor—. Giovanna va anar a viure a Palerm amb la seva família, juntament amb el meu besavi Peppe i els seus germans. Peppe i Giovanna, fills de dues germanes, eren cosins. L'assassinat de la mare i de la germana de Peppe li van marcar la vida, també la de Giovanna.

Es van casar l'any 1945 i l'any següent va nàixer la meua àvia Maria Grazia (nom que uneix els dos de les dues assassinades) al barri La Vucciria de Palerm. Per la feina de Peppe, van marxar a viure a Reggio de Calàbria, ciutat davant de Sicília a la punta de la bota italiana. Allà Giovanna va cosir el vestit de noces de la seva filla,

una de les moltes obres que va fer amb micado de seda. La iaia Giovanna i l'avi Peppe (que jo he conegut) sempre van cuidar els fills i nets. Moltes vegades he sentit històries sobre ells dos. Giovanna, treballadora i generosa, havia cosit vestits per tots els parents. Era habitual anar a la botiga a triar la roba perquè Giovanna pogués fer els vestits. L'últim vestit que va cosir era per al divuitè aniversari de la meua mare.

Giovanna va morir abans de celebrar-lo. Després de la boda del fill petit —la foto brodada és d'aquell dia—, li van diagnosticar un càncer i en sis mesos va marxar. Era el 1986.

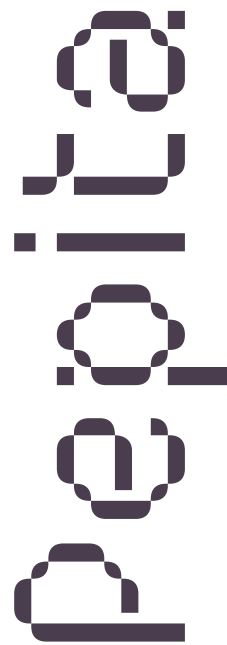
El més important és la petjada que ella ha deixat a la vides de les persones del seu voltant. Jo he pogut veure, tocar, sentir i conèixer la seva essència a través de les peces de roba que va cosir i també a través de les persones que m'han parlat d'ella i que van portar els seus vestits.

La dona de la foto és Giovanna Cavoli, la meua besàvia. Conec la meua besàvia només per les seves creacions; nascuda a Sicília el 1921, era una mestra de la costura. Ella no va anar mai a una escola de costura. Tampoc va poder assitir a l'escola ordinària. Era la gran de cinc germans, havia de llevar-se a les cinc del matí cada dia per anar a buscar el pa, fer la bugada, cuidar els nens... Cosir, però, era la seva passió i en va aprendre tota sola.

—Abans del taller de fotobrodat, no coneixia gaires coses sobre la meua besàvia

La meva tieta, un exemple de dona que va lluitar per aprendre una professió i exercir-la

Pepita Orpella Gra era la més petita de vuit germanes i tres nois. En aquella època, el *pret-à-porter* no existia per a les famílies amb pocs recursos, així que els vestits s'havien de fer a casa. La germana gran, Carme, era molt bona cosidora, però tenia molta feina amb la casa i amb les altres germanes. Pepita, que l'admirava, va començar a ajudar-la i va descobrir la seva passió per la costura. Tot i ser molt jove, va aconseguir anar a aprendre a cosir i fer patronatge a Balaguer, fent el trajecte en bicicleta. L'esforç valia la pena, perquè li encantava.

Després es va traslladar a la masia Emaús d'Anglesola, on vivia molta gent, i va posar en pràctica el que havia après: vestits per a grans i petits,

—La recordo envoltada de teles i fils; ho feia amb passió i els resultats eren magnífics

llençols, cortines... Més tard es va casar, però va continuar cosint per a la família, combinant-ho amb les feines de la casa. Fins i tot es va fer el seu vestit de núvia, preciós! Al cap de poc temps va entrar a treballar amb una modista d'Anglesola, juntament amb altres dones. A més de cosir, socialitzaven, cosa difícil per a les dones d'aquella època. Pepita també feia encàrrecs particulars i cosia per a la família, sovint fins a la nit. La recordo envoltada de teles i fils, fent-nos emprovar vestits. Tot això formava part d'una economia submergida, sense cotitzacions ni prestacions, però ella ho feia amb passió i els resultats eren sempre magnífics. He escollit a la meva tieta Pepita perquè és un exemple de dona que va fer l'esforç d'anar a aprendre una professió, dur-la a terme, tot i les dificultats que tenien les dones als anys seixanta. Va aconseguir dedicar-se a allò que li agradava i gaudia fent, sempre en el marc d'uns temps difícils per a qualsevol dona.

fotobrodar 4 | Anna Casteràs Orpella

L'he escollit perquè era la nostra mare

La dona de la foto és Francisca Petit Rubiol, la meva mare.

De nena va aprendre a fer anar l'agulla dins de l'àmbit familiar i també a l'escola de Vilagrassa amb la mestra i les altres nenes del poble.

Com que hi tenia facilitat i li agradava, va anar a aprendre a brodar «cosir de blanc» a Tàrraga, a ca la Garavetti. En aquest cosidor es va fer tot el seu aixovar (llençols, jocs

de taula, camises de dormir, tovalloles...).

Després de casar-se brodava per encàrrec, així aportava a l'economia domèstica.

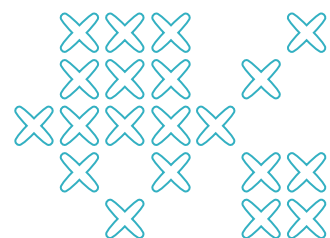
Va brodar molt sola a casa mentre el seu home treballava i els seus fills i filles eren a l'escola. Només amb les filles passava moltes estones cosint, brodant, fent punt de creu. Per a ella era molt important traspasar-nos els seus coneixements de costura.

—el brodat va tenir un paper molt important al llarg de la seva vida

fotobrodat 5 / Ignàsia Farran Petit

Formen part de la meva genealogia femenina. N'és un petit homenatge

ROSITA

D'esquerra a dreta, Rosa Novell Vila, Rosita; Àngela Novell Vila, Angeleta i, davant, Rosa Maria Viladot Novell.

La iaia Rosita i la tieta Angeleta eren germanes. La Rosita es va casar a Tàrrrega l'any abans que esclatés la Guerra Civil, el 1935. Va ser l'única de les cinc germanes que eren que es va casar amb qui ella va decidir, amb l'avi Magí.

Al cap de poc de finalitzar la guerra, Angeleta va anar a viure amb ella per ajudar-la en la criança dels fills -Josep Maria i Rosa M.-, per marxar de la casa pairal i així sortir del jou patern i respirar més llibertat.

A casa explicaven que al xicot de l'Angeleta el van matar durant la guerra i que, per això, no es va voler casar mai.

Rosita va cosir a casa durant molts anys fent cortines, vànoves i roba blanca. Així ajudava a l'economia familiar. Tenia la màquina de cosir al rebost, un rebost molt petit, on hi havia una petita finestra i una llum també petitona a la màquina.

Sempre va treballar en l'economia submergida. Angeleta era sastressa, treballava en una sastreria que hi havia al carrer Alonso Martínez.

Els últims anys de feina, en Josep Maria, el meu tiet, la va donar d'alta a la Seguretat Social com a autònoma i així va poder cobrar una pensió en jubilar-se.

Rosa M., als setze anys, va anar a

Barcelona per aprendre a brodar. Brodava llençols, estovalles, etc., i també cosia cortines i ens feia vestits quan érem petites, per a mi i per a la meva germana, la Núria, i per a les nostres nines. Encara té una màquina de brodar elèctrica.

Quan Rosa M. va començar a treballar de brodadora, la tieta Angeleta va deixar la sastreria i va anar a Cal Sans per aprendre a brodar, i van començar a treballar juntes.

Jo mai vaig aprendre a cosir a màquina perquè la mare m'explicava que, quan aprenia a cosir, se li va clavar una agulla al dit i li va fer molt de mal, i vaig agafar por.

Malgrat l'època que els va tocar viure, van tenir valor per trencar algunes normes socials, com no casar-se amb qui la família deia o directament no casar-se.

A més, són tres dones que sempre es van ajudar, creant profunds llaços de sororitat, de resistència davant les adversitats i de celebració davant la vida.

—Tres dones unides
per la sororitat, la resistència
i la celebració de la vida.

Pepita

Amb cada punt hi deixava una part de la seva personalitat i del seu bon gust

De jove, la mare es dedicava professionalment al brodat. Treballava per a diverses empreses de l'Anoia i del Segrià, que li encarregaven peces molt diverses, com jocs de taula i de llençols. Cada setmana li portaven farcells plens de roba blanca, que transformava amb destresa. També feia brodats per a particulars: l'aixovar, tan important en aquella època, i les peces especials per a les comunions.

La seva feina no s'acabava aquí: sovint s'encarregava també de la part tèxtil dels canvis de decoració de les habitacions, renovant cortines, cobrellits o coixins segons les tendències que marcava la moda. Amb cada punt hi deixava una part de la seva personalitat i del seu bon gust.

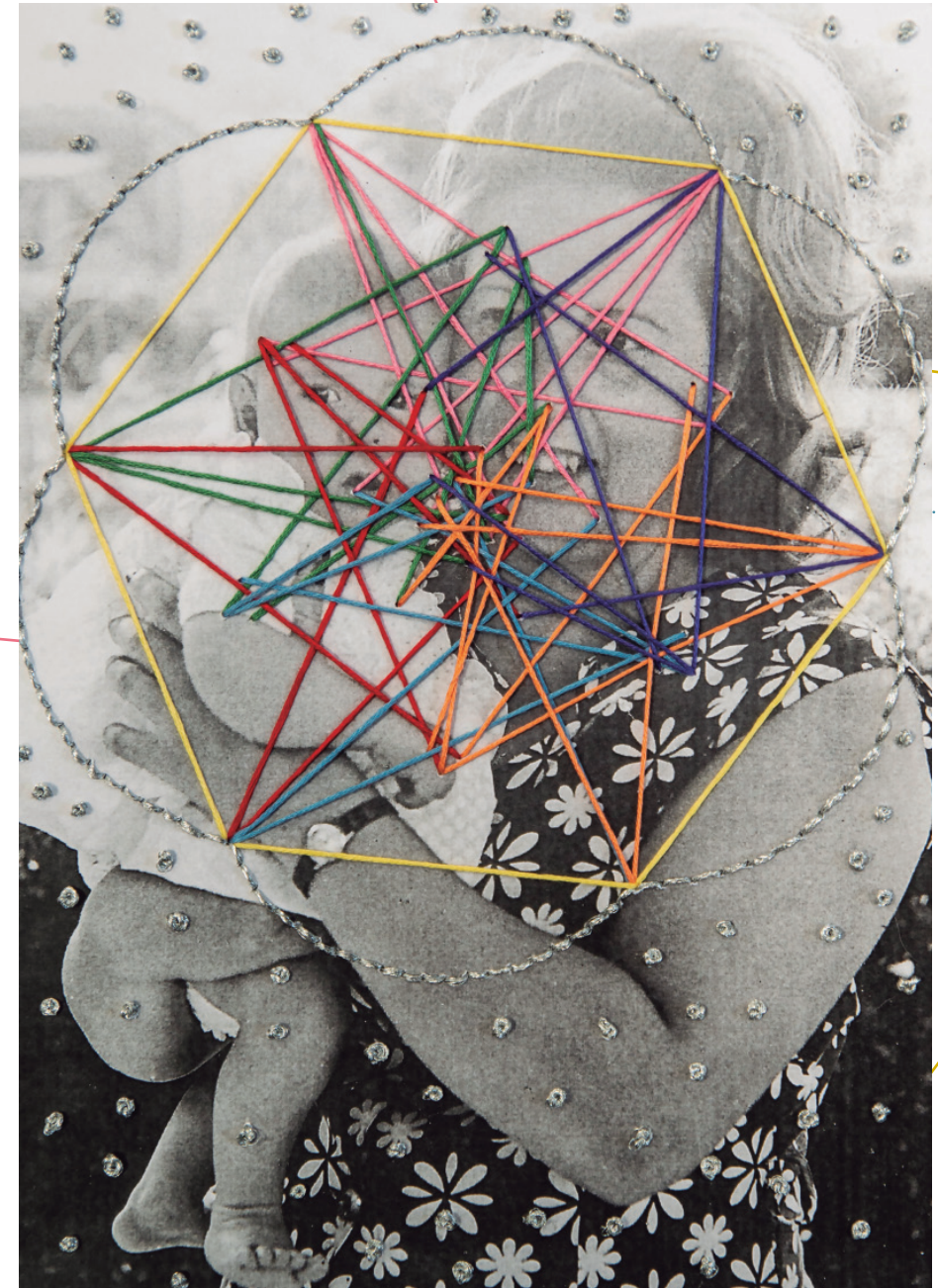
Encara puc veure els fils de colors escampats damunt la taula, els papers de calca amb els dibuixos marcats i els patrons

foradats amb agulles de cap plens de lletres i flors. Aquells materials, que per a mi semblaven gairebé màgics, eren les eines del seu ofici: anava seguint els dibuixos línia a línia, transformant teles blanques en creacions irrepetibles.

Jo era una nena, però encara recordo aquella mare que vivia sota la pressió d'una multitasca diària. No només brodava per guanyar-se la vida i sostenir la casa, també assumia la cura de l'avi, d'un fill, d'una filla, del marit i les mascotes que anaven apareixent i desapareixent.

El seu treball era imprescindible, però invisibilitzat; no era que les hores li rendissin més, sinó que sobre ella requeia una responsabilitat constant, assumida com a obligació imposada per les expectatives socials de l'època i no com a elecció.

—El soroll constant de la màquina m'ha quedat gravat a la memòria, un so repetitiu que omplia la casa.

fotobrodat 7 / Lluïsa Gabarra Labad

Van començar la seva experiència laboral de molt joves, amb quinze anys

A l'esquerra, Mercè Escolà Cera, la meva tieta materna. A la dreta, Teresita Escolà Cera, la meva mare.

Les dues germanes han treballat uns anys de la seva vida com a cosidores en l'economia submergida, a casa o en algun taller, entre altres feines, i compaginant-ho sempre amb les tasques domèstiques i la cura de les filles.

Els havia ensenyat a cosir i fer vores la seva mare, Magdalena, i a usar la màquina elèctrica una cosina de la mare, Neus Marsol. Van començar l'experiència laboral molt joves, amb quinze anys, en un petit taller cosidor de Guissona, Cal Barnola. Allà es reunien diverses noies per fer arranjaments de roba, dedicant matí i tarda a la confecció a màquina. En el cas de Teresita, tot i agradar-li aquesta feina, la va abandonar per dedicar-se

a la família i a la llar un cop casada a Tàrrrega el 1976. Entre els anys vuitanta i noranta, però, va fer molts encàrrecs des de casa cosint amb màquina peces per a la confecció. Era habitual veure al costat de la màquina semiindustrial Refrey grans bosses amb corbates, muscleres, solapes, folres, butxaques, botons, bates, etc.

A vegades, tota la xarxa de cosidores es reunia al taller per fer alguna celebració; entre elles es repartien les comandes per lliurar-les a temps. L'únic que vaig voler aprendre de la meva mare sobre aquest ofici va ser sargir-me a mà els forats, cosir botons, pedaços o vores de pantalons, el bàsic. Però ella ens va apuntar, quan teníem uns deu anys, a aprendre costura i ganxet a Ca la Filo, una senyora gran que tenia un talleret per a infants en una habitació al terrat del seu bloc, al carrer del Carme 13 de Tàrrrega.

—confeccionava vestimenta per a les seves quatre filles i altres peces per a la seva pròpia llar

Va saber dir en veu alta què volia ser: modista

esdevins

La dona de la foto és
Enriqueta Torné Felip,
la meva àvia.

Va néixer el 12 de gener de 1911
a Portell, en un temps en què
els somnis sovint es guardaven
en silenci. Però ella, encara molt
jove, va saber dir en veu alta
què volia ser: modista.
Ho va dir al seu pare amb la
determinació tranquil·la de qui
sent que ha trobat el seu camí.
Ell, confiant en aquella vocació,
va decidir enviar-la a Manresa,
a casa de la modista Ramona
Ninou, perquè hi aprengués
l'ofici i la vida.

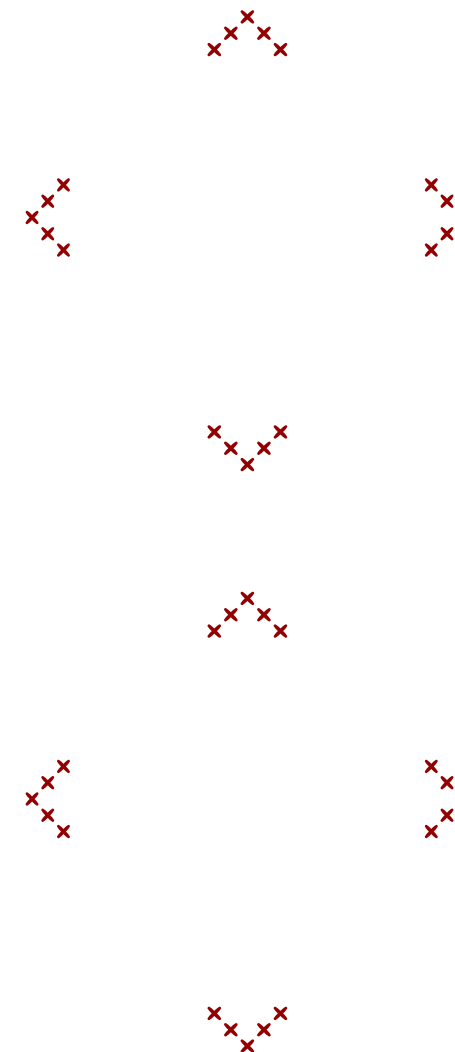
Amb només setze anys,
va marxar «a despesa», lluny
de casa, per aprendre a cosir
i a fer patronatge. Durant dos
anys, entre fils, tisores i patrons,
va forjar no només una professió,

sinó una manera de ser.
Aquells anys d'aprenentatge
van quedar gravats en les mans
i en la mirada, i també en les
primeres peces que va cosir,
com el primer vestit fet a
Manresa, del qual avui dia encara
se'n conserven fotografies.

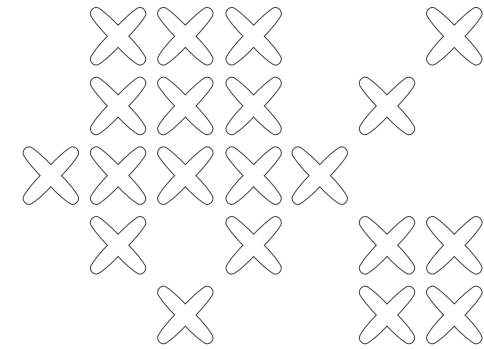
Als divuit anys, va tornar al seu
poble, Portell. Poc després,
el 20 de maig de 1931,
es va casar. El seu primer marit
li va regalar un cosidor de fusta,
senzill però ple de significat,
que l'acompanyaria tota la vida.
Aquell cosidor esdevindria molt
més que un objecte: seria refugi,
eina i memòria.

La vida, però, li va posar una
prova molt dura. L'abril de l'any
següent, va quedar vídua,
amb una filla acabada de néixer.
Li va posar el nom de Ramona,
com la seva mestra, i com ella
mateixa també acabaria sent
modista.

—Li va dir al seu pare
amb la determinació tranquil·la
de qui sent que ha trobat
el seu camí

ziboridoj zivuri

Francisca Petit i Rubiol / fb. 5 — Ignàsia Farran Petit

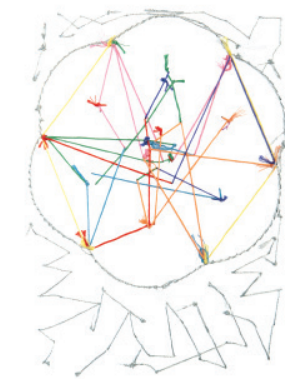
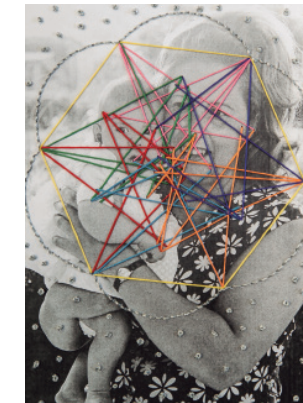
Maria León Gil / fb. 1 — Marta Ayuso Pérez

Marieta Porredon Roca / fb. 2 — Carme Cairó Aran

Àngela i Rosa Novell Vila i
Rosa M. Viladot Novell / fb. 6 — Mireia Fontanet Viladot

Pepita Labad Vilaseca / fb. 7 — Lluïsa Gabarra Labad

Giovanna Cavoli / fb. 3 — Giulia Canale Caizzoneso

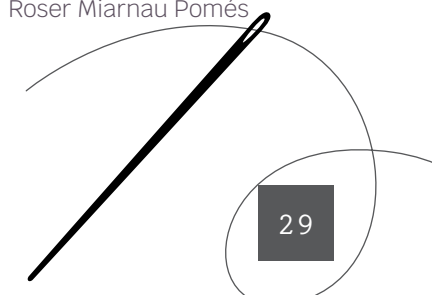
Pepita Orpella Gra / fb. 4 — Anna Casteràs Orpella

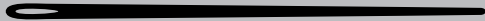

Teresita i Mercè Escolà Cera / fb. 8 — Mireya González Escolà

Enriqueta Torné Felip / fb. 9 — Roser Miarnau Pomés

Cosint i descosint els drets de les dones

El treball en l'economia submergida de les dones ha estat una constant històrica, però s'ha anat esquerdant amb les reivindicacions de les obreres i del moviment feminista. Aconseguir que es reconeguessin drets laborals a les dones ha estat una lluita llarga, perquè sovint les circumstàncies polítiques i històriques fan que els drets es tornin a perdre.

La crisi del sector tèxtil iniciada als anys noranta va provocar una progressiva desarticulació de la producció local i del sector tèxtil tradicional, especialment a Europa i amb un impacte sobretot per a les obreres. Amb la globalització de la producció, les empreses locals, sotmeses a costos més elevats i a regulacions estrictes, no poden competir amb la velocitat ni amb els preus de les grans empreses globals. Les dones tornen a ser

víctimes del sistema, ja que la pèrdua de feina precaritza la seva situació i, de retruc, afecta a dones d'altres països on es trasllada la producció i que, per norma general, no els garanteixen drets laborals ni un salari digne.

Paral·lelament, la moda ràpida (*fast fashion*) genera impactes socials i ambientals importants. Les condicions laborals precàries en països productors que es troben al Sud global, l'ús intensiu de recursos naturals, la contaminació i l'acumulació massiva de residus tèxtils són elements estructurals d'aquest sistema.

Durant un segle hem estat testimonis dels avenços i retrocessos dels drets laborals de les dones que hi ha hagut:

1875–1931

1875–1900

Sense drets laborals específics

- No hi ha lleis que protegeixin el treball de les dones.
- Moltes dones treballen a fàbriques, al camp i al servei domèstic.
- Fan jornades molt llargues i cobren molt poc.
- L'Estat no intervé per protegir-les.

1889 / Codi civil

S'estableix la subordinació jurídica de la dona casada al marit, és a dir, el que es coneix com a permís marital:

- Article 57: el marit ha de protegir la dona i la dona ha d'obeir el marit.
- Article 60: el marit és el representant legal de la dona.
- Article 61 i concordants: la dona necessitava autorització del marit per adquirir béns, alienar propietats, comparèixer a judici, signar contractes, exercir el comerç o tenir un treball remunerat.

1931–1936

Normativa laboral de la Segona República

1931 / Constitució

La Constitució de 1931 diu que dones i homes són iguals davant la llei, però a la pràctica continuen vigents moltes limitacions, sobretot per a dones casades.

Algunes feines continuen estant prohibides per a les dones i es prioritza el treball masculí en temps d'atur.

1931 / Llei de Contracte de Treball

Entre els aspectes negatius destaca que el marit encara pot oposar-se al fet que la dona casada cobri el seu salari. Entre els aspectes positius, és rellevant que:

- Si la dona està separada, el marit no pot intervenir.
- Es prohibeix acomiadar les dones pel fet que s'hagin casat o siguin mares.
- Qualsevol contracte que limiti els drets civils no té validesa legal.

1900

Llei de les condicions de treball de les dones i els nens

- Primera llei important sobre el treball femení i infantil.
- Intenta limitar les jornades massa llargues i les feines molt perilloses.
- No parla d'igualtat entre homes i dones, sinó de protecció de les dones perquè les considera treballadores «febles».

1912

Llei de descans i protecció per a treballadores

- Obliga les empreses a donar espais de descans a les dones.
- Comença a limitar el treball nocturn femení.
- Continua veient les dones com a persones a protegir, no com a treballadores iguals.

1926 / Codi de Treball (Dictadura de Primo de Rivera)

El Codi organitza per primera vegada les normes laborals i manté moltes diferències entre dones i homes:

- El marit pot controlar el salari de la dona i oposar-se al fet que el cobri directament.
- Les dones casades tenen més dificultats per treballar.
- No es reconeix la igualtat salarial.

Normativa complementària

Les dones tenen prohibit treballar en certes feines considerades perilloses, insalubres o «immorals». El motiu pel qual no podien dur a terme aquestes feines era protegir-les. En realitat, sovint l'objectiu era donar prioritat als homes, sobretot quan hi havia molt d'atur. En canvi, algunes feines molt feminitzades (servei domèstic, treball a casa) no tenien proteccions.

La Constitució deia que tothom podia accedir a càrrecs públics, sense diferència de sexe, però l'any 1932 la llei reconeixia oficialment que hi havia feines «pròpies del sexe femení» o «pròpies de dones» i només apropiades per a elles, com ara les que consistien en una extensió de les tasques de casa: cosir, brodar, fer roba o treballar al tabac. Aquestes feines estaven més mal pagades i tenien menys reconeixement.

Tot i això, hi va haver alguns avenços:

- 1931: les dones poden presentar-se a notaries i registres.
- 1932: poden ser secretàries de jutjats municipals.
- 1933: poden treballar com a procuradores als tribunals.

Dones i treball durant el franquisme

1939–1978

1938 Fuero del Trabajo

- És la base de la legislació laboral franquista.
- Defensa un model de família tradicional.
- La dona és vista sobretot com a esposa i mare.
- El treball de les dones queda en segon pla.

Anys 40 Les dones tenen moltes limitacions

- Tenen menys drets laborals que els homes.
- Les dones casades tenen moltes dificultats per treballar i, en alguns casos, casar-se significa deixar la feina.
- Els sous femenins són més baixos que els masculins.

1944 Llei del Contracte de Treball

- Manté la desigualtat legal entre dones i homes.
- Permet diferències de salari segons el sexe.
- Consolida la idea que el sou de l'home és el principal.

Anys 50

Feines «per a dones»: les dones es concentren en feines com el servei domèstic, la indústria tèxtil o tasques administratives bàsiques. Aquestes feines estan més mal pagades i tenen menys protecció laboral.

Anys 60

S'introdueixen alguns canvis, augmenta el nombre de dones treballadores sobretot en fàbriques, serveis o comerç, però els salaris continuen sent més baixos i l'accés a càrrecs importants és molt limitat.

1961 Llei de drets polítics, professionals i laborals de la dona

Suposa un petit avenç legal, ja que reconeix que la dona pot treballar, però no hi ha igualtat real i es mantenen moltes limitacions. El model de dona continua sent dependent de la família.

1975

Fi del permís marital: les dones casades ja no necessiten permís del marit per treballar, per cobrar el seu salari o per signar contractes. És un canvi molt important.

1978 Democràcia Constitució Espanyola

Reconeix que dones i homes són iguals davant la llei i que no es pot discriminar per raó de sexe. Marca el final legal del model franquista i s'obre el camí cap a la igualtat laboral.

—Feminisme i vestimenta

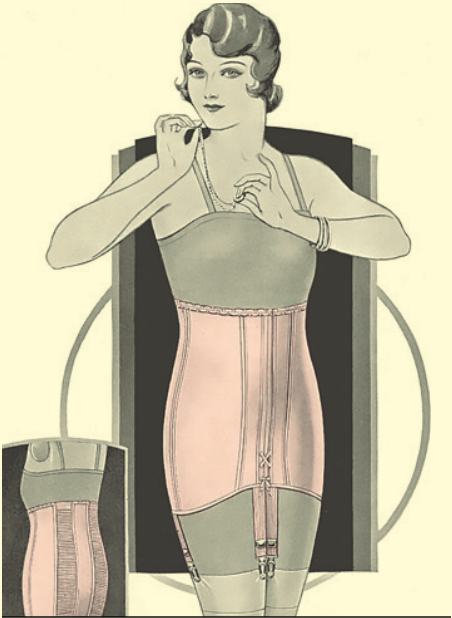
A continuació exposem una cronologia per observar com el tèxtil no només va ser una limitació laboral per a les dones.

Al llarg de la història, la vestimenta ha actuat com a mecanisme de control del cos femení imposant, segons l'època, limitacions físiques reals que dificultaven el treball, la mobilitat, les tasques de cura o el desplaçament autònom.

Alhora, ha funcionat com a marcador de classe social i de dependència econòmica, tot reforçant rols de gènere i jerarquies socials.

En molts contextos, també s'ha utilitzat com a eina per exhibir, regular i sexualitzar el cos de les dones, i condicionar-ne la presència i autonomia a l'espai públic.

Per a moltes activistes, la moda ha sigut contradictòria: s'ha fet servir tant per subordinar com per alliberar les dones.

1950s

Les faixes passen a ser més ajustades i estructurades per aconseguir una silueta de rellotge d'arena, combinant control de figura i elements estètics.

1990s

Les faixes s'empren per aconseguir una silueta definida, però se'n redueix l'ús tradicional i apareixen versions més flexibles i còmodes.

SS. XVIII - XIX

Peça de tela flexible que cobreix des de la cintura fins sota el pit. Les faixes evolucionen amb la moda del segle XIX cap a cotilles estructurades i rígides, dissenyades per aconseguir una cintura estreta i una postura recta.

Faixa

1960s

Amb la moda més informal i còmoda, les faixes perden popularitat en l'ús quotidià i passen a emprar-se en ocasions especials, tot i que continuen existint en contextos formals.

2000s

La tecnologia de materials evoluciona de manera exponencial cap a peces més fines, suaus i còmodes, amb varietat de tipus i funcions, des de millorar la postura fins a suport postquirúrgic.

1910s-1920s

Apareixen faixes més lleugeres i menys restrictives que reflecteixen la moda còmoda i menys formal, amb tancaments simples.

1930s

Apareix la faixa com a peça completa amb sostenidor, faldilla i lligues integrades. A finals de la dècada, la faixa es separa dels sostenidors per convertir-se en dues peces independents.

1980s

Hi ha un ressorgiment notable: les faixes de compressió s'adapten a l'estil de vida actiu i al fitnes, amb materials més lleugers, dissenys més diversificats i d'ús diari més estès.

2010-2020s

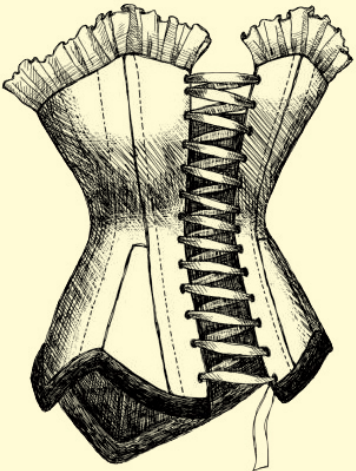
Les faixes modernes es transformen en eines multifuncionals: a més de modelar la figura, serveixen per a fer exercici, proporcionar suport corporal i confort, i la seva utilització està influenciada pel discurs contemporani d'empoderament femení i acceptació de la diversitat corporal.

Cotilla

SS. XVIII - XIX

Peça de roba amb estructura de barnilles que cobria des de la cintura fins la part superior del pit. L'objectiu era modelar el tors femení per aconseguir una cintura més estreta i accentuar els pits i malucs.

Des del feminisme es criticava la cotilla perquè desplaçava la cintura del seu lloc natural, forçant-la a baixar i oprimint els òrgans de forma perjudicial per a la salut. Es comença a parlar del vestit racional, entenent que aquest havia de ser més curt, higiènic i lleuger, i permetre la mobilitat.

1889

Cotilla de dues peces

A França, Herminie Cadolle va separar la cotilla en dues peces; la part superior donava suport al pit sense comprimir la cintura.

Sorgeixen les primeres alternatives a la cotilla. Aquest enfocament va ser un primer pas cap a la comoditat i autonomia corporal.

SS. XVIII - XIX

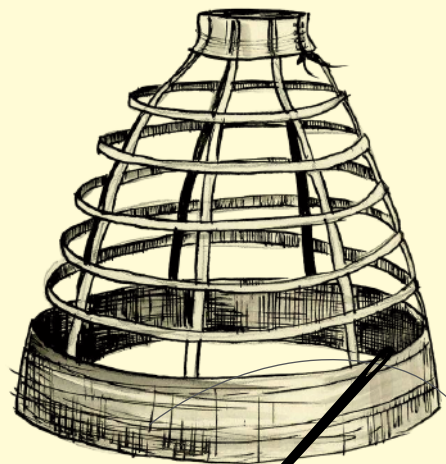
Era una estructura que ampliava la faldilla amb cercles de metall o tela per crear grans volums. Per algunes feministes, simbolitzava les limitacions materials i socials imposades a les dones —moviment reduït, ocupació d'espai físic— i una feminitat «decorativa» i no activa.

Per als victorians, aquestes faldilles ocupaven «més espai públic del que una dona tenia dret a prendre».

Crinolina

En canvi, com explicava una escriptora a *The Examiner* (1863): “La crinolina és una altra paraula per la llibertat”.

Tot això sense oblidar que era usada per dones de totes les classes socials, fins i tot, per antigues esclaves acabades d'alliberar com a prova física de la lluita per la igualtat social.

Mitjans S. XIX

Bloomers

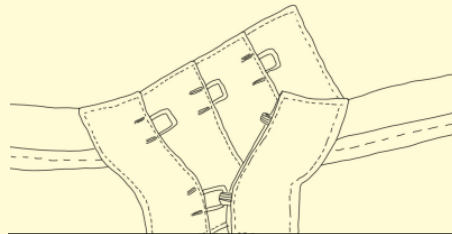
Es tractava d'un conjunt més còmode i pràctic –calces amples de tipus oriental amb faldilla curta– que permetia més llibertat de moviment. Els *bloomers* eren un tipus de vestimenta proposada a mitjans del segle XIX per dones vinculades al moviment feminista nord-americà. Aquesta vestimenta es va convertir en símbol de la reforma de la manera de vestir i de la reivindicació de la llibertat física i social de les dones, en el context de la lluita pels drets civils com el sufragi i l'autonomia femenina.

1914

Sostenidors

Mary Phelps Jacob va patentar un sostenidor flexible i lleuger. Amb l'impacte de la Primera Guerra Mundial, moltes dones van treballar en fàbriques i van abandonar la cotilla per sostenidors més funcionals.

1920s

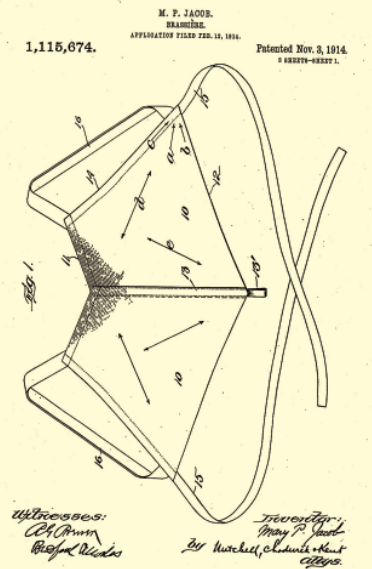
Vestits

Les *flappers* o *garçons* eren joves occidentals que duïen vestits folgats i portaven el cabell curt. Les *flappers* van encarnar l'energia i la llibertat que caracteritzaven la joventut del període d'entreguerres, van trencar amb les expectatives tradicionals sobre la feminitat i la conducta femenina i van inspirar moviments juvenils posteriors que reivindicaven més autonomia social per a les dones.

1930s

Vestits pantaló

Quan les senyores de l'elit dels anys 30 van començar a posar-se pantalons (i fins als anys seixanta que es generalitzen), s'encunya el terme *vestit pantaló* per diferenciar-lo de la versió amb faldilla.

1946

Biquini

És un vestit de bany de dues peces. No és fins als anys seixanta que el biquini esdevingué un símbol de llibertat corporal i sexual, tot i la contradicció entre explotació de la imatge i autonomia personal.

Cremada de sostenidors

1960 - 1970

Als anys seixanta, moltes feministes van criticar els sostenidors i les faixes com a símbols d'opressió patriarcal i restricció del cos. Encara que la imatge de cremar sostenidors es va popularitzar més com a icona que com a fet literal, marca el rebuig a normes imposades sobre el cos de les dones.

1980 - 2000

Llenceria

El feminisme entra en una nova fase cultural i la llenceria es comença a reivindicar com a expressió personal i estètica, no només com a instrument de submissió. Marques conegudes comencen a promoure la diversitat de cossos i el confort com a valor clau.

Segle XXI

Avui dia, el debat feminista obre sostenidors, faixes i altres peces de vestir se centra en la lliure elecció i en l'autonomia corporal: no s'impugna una peça per si mateixa, sinó la coacció social per portar-la o no. Una altra reivindicació és que la roba no té gènere i es converteix en una eina d'expressió i llibertat.

1960

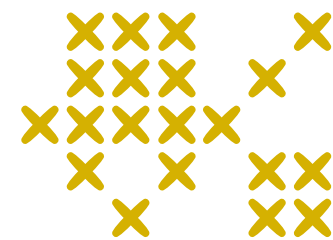
Minifaldilla

És una faldilla tallada per damunt del genoll. Va suposar una manifestació de control sobre el propi cos i una ruptura amb les normes conservadores sobre decència. Ni Mary Quant ni André Courrèges van inventar la minifaldilla, però sí que van popularitzar la peça de roba que ja moltes noies vestien al carrer.

Antoñita

He triat l'Antoñita, la meva mare

La dona de les fotos és M. Antònia Pulido Asensio, la meva mare. Antoñita va ser una dona marcada pel seu temps. Òrfena de guerra, en acabar el conflicte va ingressar en un col·legi per a orfes, on va destacar per la seva gran habilitat i destresa en tot tipus de labors.

Aquesta traça natural la va portar a estudiar Tall i confecció de manera professional, mentre vivia en una residència de la *Sección Femenina*; de fet, no va sortir mai d'institucions d'acollida fins que es va casar. Gràcies al seu talent, va arribar a exercir com a professora d'aquesta matèria, ensenyant l'ofici a altres dones. No obstant això, com tantes altres dones de la seva generació, no es va donar

prou valor a la seva capacitat i va acabar deixant de banda la seva carrera professional externa per prioritzar la llar. Així i tot, no va deixar mai de crear: va exercir el seu mestratge i la seva tècnica de manera constant dins l'àmbit domèstic. La seva dedicació al tèxtil no era només una tasca de cura, sinó una expressió profunda de la seva capacitat com a creadora i artesana.

He triat l'Antoñita, la meva mare, perquè va ser una dona totalment entregada que, malgrat ser una creativa i una artesana de gran valor, no va rebre mai el reconeixement que mereixia. El seu talent va quedar tancat a casa i, amb aquest escrit, vull reivindicar-ne la figura i l'excel·lència, que durant anys van teixir una vàlua que mai va ser valorada ni per ella mateixa.

—per reivindicar una dona creativa i artesana extraordinària, el talent i l'amor de la qual van quedar a l'ombra, sense el reconeixement que mereixia

Rosita

Glòria

La meva mare em feia tots els vestits, inclús el de la comunió

Rosa Jové Teixidor, la padrina Rosita, era pagesa però feia tots els vestits per les seves filles, les xiquetes, Pepita, Neus i Glòria. Una de les seves filles, Glòria Moclús Jové, la meva mare, sempre em deia que quan s'atansava una festa anaven a Lleida a comprar roba de qualitat, i que la padrina Rosita els feia els vestits.

Pepita, la gran, preferia roba més bona i menys peces; Neus, la mitjana, al contrari, volia molts vestits encara que fossin de menys qualitat, i Glòria, la meva mare, em deia que li arreglaven els vestits de les germanes grans i que estava molt contenta de portar-los. Rosita els va ensenyar a cosir a totes tres.

Glòria, la meva mare, em feia tots els vestits, inclús em va fer el de la comunió. Ella i Tresina, la veïna, tallaven i cosien cada tarda a casa. Recordo arribar de l'escola i amb la música ambient del consultori de l'Elena Francis, veure la mama i Tresina assegudes en cadires baixes al costat de la finestra; amb la claror cosien millor. Totes dues cosien roba i l'arreglaven, feien ganxet, mitja, brodaven a mà i a màquina... Em van ensenyar a fer-ho i vaig aprendre a fer de tot, però no ho he practicat mai. Fa un any, amb la mort de la mare, n'he volgut aprendre. He escollit la padrina perquè el record que en tinc és d'una dona pagesa collint tomates, ja que el meu besavi fou qui va

plantar les primeres tomates a Seròs, molt conegudes arreu. Sabia molt de cosir i feia vestits preciosos amb les mans d'una dona pagesa que treballava al camp. El vestit que porta se'l va fer ella i l'he brodat amb petites tomates que a la vegada semblen roses fent homenatge al seu nom. Porta un petit tocat amb el material amb què es feien els «taps de la tomatera», eren com unes mantes fetes amb espart que servien per tapar les tomates i resguardar-les del fred. Cada dia al matí treien els taps i a la nit els posaven.

Glòria va aprendre el saber fer de la seva mare i sabia fer de tot, les feines al camp, les feines de casa i tenir cura de tothom. He creat un diàleg amb dues dones valentes de Seròs, la meva padrina i la meva mare.

— Brodat amb petites tomates que a la vegada semblen roses fent homenatge al seu nom.

maria

Quina paciència, la María! «¡Chiquilla, es la hebra de mariamoco, que cosió un camisón y le quedó para otro!»

La protagonista és María. Ella quan era una nena, ja tallava d'amagat trossets de llençols per fer vestits a la seva nina.

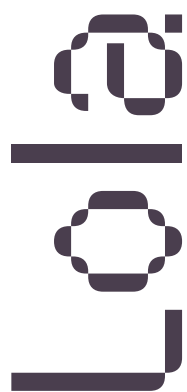
De joveneta, allà, al seu poble, cosia per fer-se la seva roba, per arreglar la roba d'altres, per preparar l'aixovar... Quan va emigrar amb vint-i-quatre anys a Tàrraga, va continuar exercint la seva passió.

Tot i que va treballar confeccionant cortines per un petit negoci, no va tenir mai un contracte, honoraris fixos o assegurança.

També va compaginar la tasca de teixidora de jerseis (amb una gran màquina al menjador) amb la de modista no només per a la seva família, sinó també per a les veïnes i amigues.

L'amor per crear amb la roba i la necessitat de guanyar alguns calerons la van portar a obrir un cosidor on les tardes d'estiu ens trobàvem un munt de nenes esvalotades per aprendre a enfilar l'agulla i cosir les nostres bosses de pa, davantals, mocadors... Quina paciència, la María! «¡Chiquilla, es la hebra de mariamoco, que cosió un camisón y le quedó para otro!»

Ara, amb vuitanta-tres anys, no hi ha dia que no la trobis a la seva butaca cosint, fent mitja, ganxet, punta de coixí... Crea, construeix, imagina... Les mans li fan molt de mal i, de vegades, l'obliguen a parar, per això aquest projecte el farem a quatre mans: les d'una gran artista i mestra, i les meves, inexperta, seguidora i admiradora de la meva mare.

—mereixen, sens dubte,
un lloc en la memòria col·lectiva.

Dones discretes que van sostenir la vida quotidiana amb sacrifici, esforç i constància

La protagonista és Lola Andreu Sánchez que va arribar a la Guàrdia d'Urgell quan el meu iaio, Antonio del Molí (així li deien al poble) va trobar-hi feina i un lloc per viure.

Van marxar de Múrcia, com tants altres emigrants espanyols, per necessitat i buscant un futur millor. Ella va arribar embarassada de la seva tercera filla i amb dos fills més.

Lola sempre es va dedicar a les tasques de cura i durant tota la vida va sostenir la gran família que tenia. És cert que durant molt de temps també va treballar al camp, fent les mateixes feines que feien els homes, però en aquella època la remuneració i les condicions laborals de dones i homes eren ben diferents.

La seva història amb el tèxtil, crec, és la història de moltes dones d'aquella època: quan la cuina es feia a foc lent i amb molta cura; quan no es malbarataven aliments perquè

eren escassos; quan, en lloc de llençar un mitjó foradat, se sargia i tornava a ser útil. Tenia una màquina de cosir, i amb ella vaig aprendre a fer mitja i a fer vestits per a les meves nines amb els retalls que li sobraven. Tinc el record de llargues tardes cosint, veient-la fer la seva màgia: fer-nos un jersei de llana, una faldilla, brodar amb molta cura uns llençols... I quan la vista ja no li ho permetia, algú li enfilava l'agulla perquè pogués continuar.

Ella ens va vestir durant molts anys. Comprava la roba quan venien els marxants a casa; recordo especialment quan venia l'Alejandro: per a mi allò era tota una festa. Altres vegades anàvem a Tàrraga a buscar-la, cosa que en aquell moment era gairebé un festival, ja que no hi havia la possibilitat de mobilitat que hi ha ara.

Crec que fins que no va ser molt gran, poques vegades es va

comprar roba en una botiga. De fet, els vestits per a les dates importants (Setmana Santa i Nadal) els feia una modista de la Guàrdia, la M. Àngels de cal Pipó. De petita m'agradava molt observar aquestes dones, veure com, a partir d'un tros de roba, imaginaven i creaven exactament allò que volien.

Així, la història de Lola amb el tèxtil —la meua iaia— té a veure amb saber donar importància al que tenim, amb saber fer sense pressa, amb l'esforç i el treball per construir una vida, i amb la seva dedicació i bondat a l'hora de tenir cura de tots nosaltres.

L'he escollida perquè és una de les dones més importants de la meua vida i perquè representa una generació a la qual li devem moltíssim. Dones anònimes que no surten als llibres d'història.

La mare, l'he escollida per la seva trajectòria vital i laboral

La protagonista és Joana Merinos Andreo. La seva relació amb el món del tèxtil va començar molt aviat. Amb només quinze anys va començar a treballar en una fàbrica de camises de Boldú. No recorda el nom de la fàbrica, però les camises, que creu que eren de la marca Viviana, es venien arreu d'Espanya. Ella treballava a la planxa.

Quan es va casar, amb dinou anys, va deixar temporalment la feina per cuidar les seves dues filles. Quan les nenes van començar l'escola, va reprendre l'activitat laboral en un taller de la Guàrdia d'Urgell, regentat per la Carme de ca l'Agustí.

Allà treballava amb la màquina de cosir fent polos i vestits per a nines Barbie, fins que el taller va tancar.

Posteriorment, va treballar a la fàbrica de cal Pelat, a Tornabous, on arribaven diverses peces de roba: pantalons, faldilles prisades o jerséis. Les rentaven a la pedra, les cosien si calia, les planxaven, les etiquetaven i les enviaven a Barcelona.

Més endavant va passar per una fàbrica de Bellpuig, però ho va haver de deixar per prescripció mèdica a causa de problemes d'esquena. Sempre van ser feines que li agradaven, amb jornades de vuit hores de

dilluns a divendres i, quan calia, fent hores extres.

La seva trajectòria és com la de tantes dones de la seva generació i de la comarca de l'Urgell. Dones que van començar a treballar molt joves, perquè era l'alternativa si no volien o no podien continuar estudiant, i que van compaginar la feina amb la criança i les cures, que han sostingut el dia a dia amb esforç i constància.

La seva història forma part de la memòria col·lectiva que cal preservar. La nena que té als braços és la seva primera filla, Sonia.

— amb només quinze anys va començar a treballar en una fàbrica de camises

Fernanda

Caridad

De ben petita li van ensenyar a cosir roba de color

La dona de l'esquerra és Caridad Guillen García, la meva mare, i la de la dreta és Fernanda García Izquierdo, la meva tieta. A Fernanda ja de ben de petita li van ensenyar a cosir roba de color.

Als vint anys va anar a Barcelona a treballar amb l'oncle, que era sastre. Allà va aprendre l'ofici de modista i sastressa. Li agradava molt cosir, era una gran cosidora.

Al taller de Barcelona, que era del Manuel Pertegaz, estava assegurada. En Pertegaz era d'un poble que es diu Olba, al costat de Judar, el poble de la mare i la tieta.

Caridad des dels dotze anys sempre va estar en contacte amb la roba. Treballava també per a Pertegaz fent els traus de les camises que ell encarregava a la seva tieta. Tenia les mans petites, però molt àgils.

—al taller de Barcelona, que era del Manuel Pertegaz, estava assegurada. Pertegaz era d'un poble que es diu Olba, al costat de Judar, el poble de la mare i la tieta.

—va aprendre una mica de tot a través de cadascuna de les dones que tenia al seu voltant

D'esquerra a dreta, Carme Rius Pou i Concepció Pou Biosca. Carme va començar a cosir als set anys, quan estava apuntada en un cosidor al qual assistien moltes altres nenes de la seva edat. Inicialment, va trobar-se enmig d'aquest món per obligació, però amb el temps la costura li va agradar cada cop més i s'hi va acabar dedicant pel seu compte. Als tretze anys ja anava a consultar la modista buscant orientació per realitzar els seus projectes personals. La seva padrina paterna, Maria Rosa Roca Mirada, va ser qui li va ensenyar a fer mitja i, de veure la seva mare a casa, també en va aprendre molt. Així que podem dir que va aprendre una mica de tot a través de cadascuna de les dones que tenia al seu voltant.

En general, s'ha dedicat sobretot al brodat, al ganxet i a la costura, sempre per a ús propi i sense lucrar-se'n mai. Un fet curiós és que de petita dissenyava la roba i els vestits de les seves nines. Com que era d'una generació més recent, va tenir més oportunitats per triar a què volia dedicar-se que les meves àvies.

dedicar-se que les meves avies.

Carme

M'agrada aquesta foto perquè
surten la mare i l'àvia juntes

Concepció va començar a cosir de petita, probablement a través de la seva mare. Es va dedicar sobretot al brodat i a la costura i sempre li va agradar el món tèxtil. Durant la seva vida s'hi va dedicar de manera activa, i fins i tot va ensenyar a la meua mare algunes de les coses que sabia.

Va fer sempre molts treballs pe a casa: brodats en fundes de coixí, llençols, tovalloles, tovallons i estovalles, entre d'altres. Tot i això, mai va fer cap encàrrec per a ningú extern a la família. En casar-se jove, tampoc mai va tenir l'oportunitat de dedicar-se a cap ofici de manera professional, però segurament li hauria agradat treballar en aquest món.

És una foto que es va fer amb la intenció de captar el moment.

Les he triat a elles dues perquè han estat la meva àvia materna, tot i no haver-la pogut conèixer mai, i la meva mare. I crec que a través d'aquesta última podré saber més sobre totes dues del que em penso, només he de preguntar.

Concepció

Era una època
en què ensenyaven
a cosir a les noies

Conchi

Conchi

La dona de l'esquerra és Conchi Alhama Rodríguez, la meua mare, i la de la dreta és Concha Valencia Mendoza, la meua tieta. Conchi de jove va treballar cosint, guanyava uns diners per ajudar la família, ja que es va quedar sense pare molt jove, era una època en què ensenyaven a cosir a les noies. No en tinc gaire més informació, però estic segura que eren diners en negre (economia submergida), que es deia abans... Aprendre a cosir li va anar molt bé per poder fer roba i arranjaments durant casi tota la seva vida; feina, no n'hi faltava, ja que va tenir dotze fills. Sempre la recordo cosint, sobretot els pantalons texans trencats dels homes de la

— de jove va treballar cosint, guanyava uns diners per ajudar a la família, ja que es va quedar sense pare molt jove

família que treballaven a la construcció. Els feia amb mil peces i va canviar milers de cremalleres... A mi m'agradava mirar com treballava, però no tenia paciència per ensenyar-me'n. No teníem gaires recursos i recordo molta roba que em feia de gran amb un retall,

sense saber patronatge, a ull: en feia camises, vestits i faldilles... A l'última etapa de la seva vida, cosia arranjaments pels veïns, a qui cobrava un preu simbòlic, així ella podia guanyar uns diners al mes. Quan els fills o nets també ho necessitàvem, ens ho cosia.

Carme va convertir el cosir en una eina de supervivència

Carme Orpella Gra era la gran d'onze germans, vuit dels quals eren noies. Des de molt jove va aprendre a cosir i a fer les feines de casa.

Més endavant va començar a treballar com a minyona a Tàrraga i, posteriorment se'n va anar al Talladell, on va conèixer el seu marit, Fermí Casteràs Cascalló.

Durant la Guerra Civil es van haver de refugiar a Cubells per evitar els perills del conflicte, davant la por que les tropes franquistes poguessin abusar o maltractar les dones.

Allà es van refugiar a les escoles, on, en una de les aules, colgada de palla, van trobar el cap d'una màquina de cosir. Els soldats del bàndol republicà, coneguts popularment com «els rojos», a canvi d'una barra de pa, els van donar un peu de màquina

i, amb dues parts, en van poder fer una de sencera. A partir d'aquell moment, Carme va convertir el cosir en una eina de supervivència: feia bates i vestits per a les dones del poble, mentre les seves germanes l'ajudaven cosint i rentant la roba dels soldats.

Quan es va acabar la guerra, Carme i Fermí es van casar i van anar a viure a la masia Emaús, a Anglesola. Allà treballaven una dotzena de pagesos, i ella s'encarregava de cuinar, cosir, tenir cura de l'hort i dels animals, sovint amb l'ajuda d'altres dones; així va crear una xarxa de suport i solidaritat femenina. Va tenir quatre fills i durant el part del darrer, tant ella com la criatura van morir el vint-i-dos d'agost de 1949, en un context

mèdic condicionat per la moral i la religió del franquisme, que prioritzaven la vida del nadó per sobre de la de la mare.

He escollit la meua àvia Carme perquè, tot i no haver-la conegut, la seva història sempre ha estat molt present a la meua família.

Després de la seva mort, la seva germana Elàdia —la meua padrina— va venir de Castelló de Farfanya per cuidar els seus fills i ajudar el meu padrí Fermí. Ella sempre em parlava de Carme amb admiració i deia que tenia «mans de plata». Aquest treball és un homenatge a totes dues: a Carme, per la seva fortalesa i entrega, i a Elàdia, per l'amor amb què va mantenir viu el record i que també ens va donar a tots nosaltres.

—amb l'ajuda d'altres dones, va crear una xarxa de suport i solidaritat femenina

A la dreta, Isabel Glòria Soto Martínez / fb. 19 — Emma Serra Rius

L'he
triada
perquè és
la meva
àvia

Isabel Glòria

—Per a mi és important conèixer la seva història,
fer-li un homenatge i donar visibilitat
a tot el que ha fet

La dona de l'esquerra és Concepció Pou Biosca i la de la dreta és Isabel Glòria Soto Martínez. Glòria va veure com les dones de casa seva es dedicaven al món tèxtil durant tota la vida.

La seva mare des de sempre havia cosit i la germana des de petita va anar al cosidor, però Glòria no hi va anar mai. Ella va aprendre a cosir a casa, simplement veient treballar la mare i la germana i, ocasionalment, ajudant-les amb passos senzills, com fer embastats. De molt jove, abans de casar-se, va treballar en una fàbrica tèxtil que es dedicava a la confecció d'elements

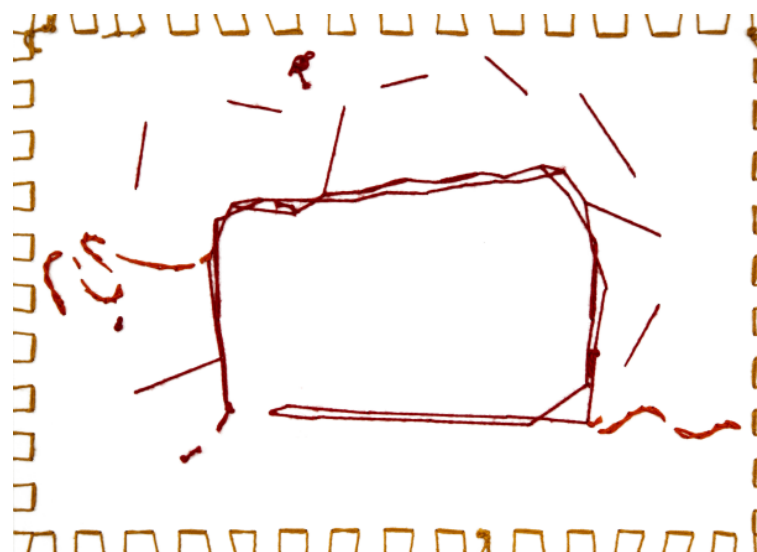
de roba per a la llar (llençols, mantes, fundes de matalàs...). Allà va treballar fent tela amb un teler mecànic; més concretament, la seva tasca era la de bitllera, la persona encarregada de passar la bitlla (peça que conté el fil que es va introduint a la tela horitzontalment) entre la calada (espai que queda entre els fils verticals del teler) i així crea l'entrellaçat del teixit. Va començar a dedicar-se al món tèxtil pel seu compte després de casar-se. Feia de tot: cosits, mitja, brodats, ganxet, apedaçats (reparacions de roba desgastada)

punt de creu i de fistó... No va treure mai un profit econòmic del seu treball a casa, de fet es considera només una aficionada en aquest món.

Però, tot i això, sempre va dedicar-se a fer jerseis de mitja, vestits a partir de patrons trets de revistes, tapissos i tapets amb ganxet... La roba que confeccionava solia ser per a algun dels fills o per a ella mateixa. Sempre li va agradar fer aquesta mena de treballs, tal com diu ella: «Tot ho feia molt a gust.» Dues de les seves filles van aprendre a llegir patrons a través d'ella, per fer-se a seva pròpia roba, cosir i brodar.

Cosidores, modistes i planxadores
Tàrraga, 1980-90

Grup de cosidores / fb. 20 — Mireya González Escolà

Hi apareixen setze dones de Tàrraga i rodalies que configuraven una xarxa per repartir-se encàrrecs de confecció de peces per a vestits d'home. Entre altres coses, cosien folres, botons, feien vores i solapes, muntaven muscleres, butxaques, i planxaven costures... Aquestes peces acabades s'enviaven cap a la sastreria Grisby de Reus, marca referent en moda masculina d'aleshores.

La meua mare, Teresita Escolà Cera, és la última de la fila de davant. El taller Article 12 (ubicat al carrer de la Generalitat n. 39-40) de l'empresària Anna Maria Virgili els proporcionava la feina i era on duien el que cosien.

Per a moltes d'elles, era una feina temporal que compaginaven amb l'atenció a la llar i als fills, i de la qual no van rebre cap dret laboral; poques eren autònomes.

Grup de
cosidores
independents
reunides
celebrant
unes festes
de Nadal
entre
1980 i 1990

Fila del darrera,
d'esquerra a dreta:
Anna de Verdú,
Puri Maldonado,
Anna Vilamajó,
Anna Maria Virgili,
Pepita Centelles,
Remei Farré,
Dolors Albareda,
Rosa Maria Segura Pérez,
Francisca,
Anna Maria Vila
i germana de la Francisca.

Fila de davant,
d'esquerra a dreta:
Laura,
Dolors Cabestany,
Ester Nuño,
Carme Azna
i Teresita Escolà Cera.

Treballar cosint, viure cuidant

Dones i oficis tèxtils a Tàrrega

Autora: Márcia Botelho de Oliveira,
doctora en Treball Social

Per conèixer i entendre la història i la relació entre les dones i els oficis tèxtils, cal tenir en compte el context social en què van viure aquestes dones. I no hi ha millor manera de comprendre'l que escoltant qui el va viure en primera persona. Així doncs, aquest article parla de com els oficis tèxtils han influït històricament en la vida de les dones.

Es tracta d'una breu aproximació a l'experiència de cinc dones que van treballar a Tàrrega en diferents oficis tèxtils des de mitjans del segle XX fins a l'actualitat, tant en l'economia submergida com amb contractes legals.

Un agraïment a totes elles:

Rosa M. Viladot Novell

va treballar com a brodadora i confecció de roba blanca a casa sense contracte.

Pilar Serra Guillen

va treballar en la confecció i com a operària tèxtil amb contracte.

Carme Torres Puig

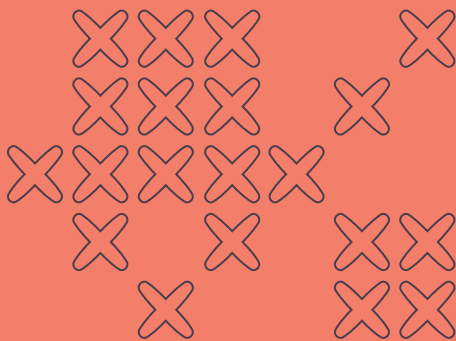
va obrir una acadèmia de confecció com a autònoma.

Alba Cunillera Brescó

va treballar a l'empresa familiar com a operària amb contracte. Conjuntament amb la Besy Lázaro van crear el projecte de confecció de roba de vestir *Biaix*.

Iolanda Ribera Grau

va treballar com a operària tèxtil amb contracte.

Rosa M. va néixer l'any 1941, poc després de la implantació del *Fuero del Trabajo* de 1938, que promovia el model de dona esposa i mare i penalitzava el treball femení fora de la llar.

Rosa M. va viure aquesta situació en primera persona:

“Vaig anar a Barcelona als setze anys per aprendre a cosir a màquina i a brodar i tot això que feien. Es preparava les senyores per casar-se i cuidar i tenir fills.”

Dins del context d'aquesta preparació que ens descriu la Rosa M., tenia una gran importància cultural fer l'aixovar per casar-se. Per això, cosir i brodar eren pràctiques que les dones aprenien des de molt joves, tant per treballar com per preparar l'aixovar. Així ho expliquen:

—

Pilar, nascuda el 1951:

“Començàvem quan teníem entre set i vuit anys i fèiem la roba de casar. Fins que ens casàvem, anàvem a cosir.”

—

Rosa M. (1941):

“Vaig brodar fins que em vaig casar. Quan em vaig casar, vaig deixar de brodar.”

El tèxtil era un sector clau per a l'ocupació femenina a Catalunya, però les places a les fàbriques eren ocupades sobretot per dones solteres, ja que després de casar-se era molt habitual que les dones deixessin la feina a la fàbrica, com ens explica la Pilar (1951): “Jo vaig anar al col·legi fins als catorze anys i llavors vaig anar a treballar

a una fàbrica tèxtil. Hi fèiem llençols, mantes, edredons, teles de matalàs... Sempre he estat al mon tèxtil fins que em vaig casar quan em faltava un mes per fer vint-i-tres anys.”

Aquesta renúncia laboral associada al matrimoni està directament relacionada amb el *permís marital*, que consistia en una prohibició legal que impedia que les dones treballessin sense el permís d'un home. Les dones solteres necessitaven el permís del pare, i les casades, el del marit. El salari de les dones ajudava l'economia familiar. Pilar (1951) ens diu: “Cobrava cada setmana, cada setmana. Totes les noies ho feien. La primera vegada que vaig cobrar, vaig marxar cap a casa tota contenta que no hi havia prou carrer! Eren 125 pessetes. Però quan vaig arribar a casa les hi vaig deixar.

Fins que em vaig casar, la setmanada la deixava a la tauleta de nit del pare i de la mare.”

La modalitat de treball a domicili era una pràctica comuna que moltes dones continuaven realitzant després de casar-se, ja que el permís marital només era necessari per treballar amb un contracte formal. Aquesta va ser la realitat de la Rosa M. que mentre era soltera treballava per a una fàbrica des de casa.

El més habitual era que les dones rebessin un fardell a casa amb la roba que havien de cosir:

«La fàbrica els portava fardells a casa, per exemple, per brodar un ram a un jersei. Ens portaven els ‘davants’ dels jerseis i els brodàvem un ram. Jo acceptava tota la feina que podia. Si tenia feina, m'hi podia estar fins a la una de la nit i no deia res. [...] Com que ningú et deia “fes-te autònom” ni res, les dones feien això; anaven a treballar on podien perquè no hi havia feina per a nosaltres. [...] I ara resulta que som grans i, com que no vam cotitzar, tampoc cobrem res.»

El treball a domicili, si bé permetia a les dones compatibilitzar la feina amb les tasques de la llar, no estava reconegut, fet que afavoria la mala remuneració i la manca de contracte. Aquesta situació queda clara amb l’afirmació de la Rosa M.:

«Una, no sé qui, era la que manava, donava una roba tallada amb redonetes i sé que havies de fer com una floreta i llavors comptaven deu cèntims, quinze cèntims cadascuna, però allò era una estafa... Mare de déu! Això ho feia la mare i si jo tenia temps l’ajudava, perquè per fer cent pessetes havies de treballar molt, eh?»

D’altra banda, l’Alba, nascuda el 1962, va viure una realitat molt diferent, ja que quan va començar la seva vida laboral el permís marital ja no existia:

«Quan vivia amb els meu pares, me’ls quedava [els diners]. Jo no donava els diners a casa, me’ls quedava jo. Llavors anava estalviant per les meves coses. I un cop casada, doncs hem anat fent. Teníem un pot sencer per a tots. Sempre hem anat a mitges.

Jo cobrava cada mes perquè estava en la plantilla, però la gent que cosia a casa suposo que era per peces perquè hi havia els típics sobrets.»

A partir dels anys seixanta, amb la industrialització i el creixement urbà, es va produir un augment de la demanda de mà d’obra femenina, fet que va propiciar l’entrada massiva de dones al sector tèxtil. Finalment, el 1975, amb la mort de Franco, es va abolir el permís marital, i això es reflecteix en la realitat de les entrevistades més joves. La Iolanda, nascuda el 1969, va treballar més de trenta anys a la mateixa empresa i el fet d’estar casada no va suposar cap problema o impediment: «El 1991 vaig començar amb el tèxtil. Fa un any i mig que ens van acomiadar perquè va tancar la firma. Al final, més de trenta anys al tèxtil.»

Fins ara hem parlat de l’augment de dones que van aconseguir accedir a una feina remunerada. Però, què passava amb les condicions, les remuneracions i els drets laborals? Entre l’entrevistada més gran i la més jove hi ha un salt de gairebé trenta anys, però les diferències en les experiències no són tan significatives. Rosa M. (1941) no va treballar mai amb contracte al llarg de la seva vida laboral, ni tampoc va ser autònoma.

En canvi, la Iolanda (1969) sempre ha treballat assegurada, amb contracte formal i amb drets com la cotització garantits. Així i tot, no va ser fixa fins al 2007 i va encadenar contractes temporals des del 1991 fins a aquell any:

«Abans a l’empresa, jo encadenava molts contractes temporals. Et posaven a l’atur quan baixava la feina, però al cap d’un mes ja et tornaven a trucar perquè tornessis. [...] Jo vaig estar així molts anys.

O et canviaven d’empresa, perquè ells [els propietaris] tenien dues empreses [...]. Si tenien molta feina et tallaven [rescindien] un contracte i te’n feien un de nou amb l’altra empresa. [...] Vaig començar el 1991 i fins el 2007 no em van fer fixa. Tenien aquesta manera de fer, de posar-nos a l’atur, però sempre ens cridaven, sempre! Era la seva manera de treballar, suposo que significava menys problemes per ells. [...] No sé si em va perjudicar o no, però tinc molts anys cotitzats.

Vaig anar a l’atur i la noia em va dir que tenia un munt d’altes i baixes Però crec que no passa res.» L’existència d’aquests buits legals permetia mantenir la mateixa treballadora durant molts anys amb contractes temporals, perjudicant-la amb drets bàsics com la jubilació. Però no només les lleis fomentaven el manteniment de les dones dins l’espai domèstic; també hi havia pràctiques socials i culturals derivades de la divisió sexual

del treball, segons la qual les dones eren les responsables de totes les tasques de la llar: netejar, cuinar, tenir cura dels infants i de la gent gran. Amb tantes responsabilitats, els quedava poc temps per aspirar a un lloc a l'espai públic.

Així ho expliquen:
Carme (1958):

«No vaig tenir ningú que m'ajudés. Bé, m'aixecava molt aviat al matí i, deixava el dinar fet. Quan es va morir la meva sogra, venia el meu sogre a dinar. Llavors, abans de marxar ja tenia el dinar fet. Anava a treballar, agafava la canalla a la una i anàvem tots a dinar. I a les tardes feia tota la feina de casa. [...] Va ser un dels motius pels que vaig deixar de fer tot això [tancar l'acadèmia].»

Iolanda (1969):

«La casa sempre la vaig portar jo. L'home també m'ajudava, però sempre passa al davant la dona, per molt que t'ajudin... A més a més, el meu home viatjava molt i tampoc hi era.»

Rosa M. (1941)

«Perquè amb quatre embarassos seguits no tenia temps de fer gran cosa.»

És en aquestes situacions de necessitat –i també de voluntat– de tenir una vida laboral fora de casa en què entra en joc el suport d'altres dones: mares, sogres, tietes... dones ajudant dones.
«Els nens sortien del col·legi i anaven a casa de la iaia a dinar. Quan va morir la mare, el pare va venir

a viure aquí. [...] [Quan era petita] A casa meva hi vivia una germana de la meva mare que era soltera. Quan jo vaig començar a brodar i començava a tenir feina, la tieta va deixar la feina en una sastreria per ajudar-me en el que fos. [...] [Un cop casada] Venia la tieta i em rentava les gases, que eren un tros quadrat de roba que havies de tornar a fer servir, perquè no hi havia bolquers. Si no, no hauria pogut. (Rosa M.)

“Quan els meus fills eren petits, es quedaven amb els meus pares, perquè els tenia aquí al costat. Els meus pares em van ajudar molt, si no, no hauria pas pogut treballar. Entre que els tres primers van ser molt seguit i que amb el petit es portaven cinc anys, si no m'haguessin ajudat els pares, ni pensaments! Quan ells sortien del col·legi, anaven a casa de la padrina. Ella els donava el berenar i miraven la tele.” (Pilar)

Carme (1958) no va tenir el mateix suport que les altres dones entrevistades. Com que no tenia cap familiar que l'ajudés, pagava una dona perquè es quedés a casa i així podia continuar treballant a la seva acadèmia, on ensenyava altres dones a cosir:

«Quan encara tenia l'acadèmia i tenia els nens més petits vaig agafar durant dos anys una noia que venia a casa, mentre jo era a l'acadèmia. Ella els donava el menjar, el berenar, el que sigui, perquè jo pogués estar a l'acadèmia.

[...] Perquè, clar, econòmicament la balança no em donava, si havia de pagar gent... Al meu fill li costava més que a la filla d'acceptar que algú altre estigués a casa. Llavors vaig dir: "Doncs me'n cuido jo, és el que he de fer i ja està"».

En el transcurs de les seves vides, veiem que aquestes dones tenen un punt en comú: posen la seva família, principalment els fills, al davant de tot.
Carme (1958), mentre era soltera, va muntar una acadèmia on ensenyava altres dones a cosir.

Encara que la va mantenir després de casar-se, un cop van néixer els dos fills, va anar disminuint les hores que dedicava a l'acadèmia fins a deixar-la del tot:

«Sí que deixes el teu projecte professional i tot això, però ho vaig fer perquè vaig voler, no em van forçar. Va ser una cosa que vaig fer jo perquè vaig posar-ho a la balança i vaig dir: "A la meva vida, la meva prioritat, són els meus fills". I llavors la resta ho vaig anar compaginant com vaig poder».

Però encara que hagin hagut d'adaptar-se, o fins i tot deixar la feina, es pot percebre la importància i l'amor per l'ofici tèxtil d'aquestes dones.
Mentre fèiem les entrevistes es veia com els seus ulls brillaven mentre ens narraven sobre el temps que van treballar cosint o brodant. Com reien a mesura que explicaven anècdotes i, especialment, l'orgull que sentien pel seu ofici. Les peces fetes per elles i guardades a casa com un tresor, la il·lusió de compartir com la roba que feien es venia a centres comercials o l'alegria que senten ara ensenyant a cosir els nets. Igualment, va ser molt bonic escoltar-les parlar sobre les amistats que van fer i que perduren amb trobades freqüents fins avui.

Al final, tot i que aquestes dones van aprendre un ofici que estimen, van viure una vida laboral amb poca o gens protecció legal i això ha tingut conseqüències al llarg de tota la seva vida, inclosa la vellesa i la jubilació.

—

Treballadores en oficis tèxtils

A fi de visibilitzar i reconèixer dones targarines vinculades a oficis tèxtils, s'ha fet una breu recerca a les revistes locals del segle XX. Això ha permès recollir el nom de 174 dones que van treballar en aquests oficis (modista, brodadora, camisera, confecció de roba blanca i de color, sastressa o professores de confecció) a Tàrrrega. A continuació es recullen les que hem trobat. Sabem que no hi són totes:

Agustina Palau
Alba Creus
Alba Cunillera Brescó
Àngela Novell Vila
Àngela Vivé
Angeleta de l'Andreu
Angelina Tàsies
Àngels i Carme Balcells
Anita Solano
Anna Virgili
Antònia Bernades
Antònia Cardet
Antònia Colom
Antònia Orobitg
Antònia Riera
Antonieta Purgimon
Besy Lázaro
Bonanova Orobitg
Camil·la Gomà
Candelària Viladot
Carme Camps de Pollina
Carme Corbella
Carme Morros
Carme Rius Pou
Carme Roig
Carme Segura
Carme Solé
Cecília Costa
Cecília Novell
Cecília i Francisca Ricard Cornellana
Claudina Pereña
Concepció Pou Biosca
Concepció Rios
Concepció Segarra
Concha del Grau
Conchita Bros
Consol
Dionísia Ferran
Divina Maza
Dolores Argilés
Dolors Brufau
Dolors Cinca
Dolors Figuera
Dolors Forn
Dolors Llobet Carné
Dolors Nadal
Dolors Setó

Dolors Vidal
Edelmira M. López
Elena Gual
Enriqueta Fabrés
Enriqueta Quelart
Ethelvina Maza
Filomena
Florència Llauradó
Florentina Solé
Francisca Bosch
Generosa d'Ortiz
Germanes Berengué
Germanes Ubach
Isabel Glòria Soto Martínez
Josefina Guilanya Vidal
Leonor Labad Vilaseca
Ll. Jové
Lluïsa Jacas
Lluïsa Massip
Lola Darán
Lola Oriach
Lola Setó
Luisa Aragón
M. Carmen Sánchez de Nadal
Magdalena Cera
Magdalena Solé Pijuan
Magdalena Rodrigo
Mari Muntallà
Maria Berengué
Maria Culleré
Maria Dolors Viladot Riera
Maria de Cots
Maria de Petit
Maria del Carmen Díez
Maria Farré
Maria Ibós
María José Viñuales Bonastre
Maria Lluïsa Garavetti
María Lorente Lerma
María Marín González
Maria Massip
Maria Mercè Gonzàlez
Maria Minguell Alterachs
Maria Minguell Segalà
Maria Miret i Altisent
Maria Montellà
Maria Morros

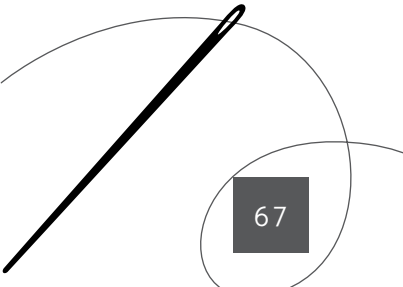
Maria Nadal de Figueres
Maria Oriol
Maria Perelló
Maria Pujal
Maria Pujol de Castellà
Maria Ros
Maria Roser Marquilles Llorens
Maria Soledad Costa
Maria Solaní
Maria Tosquella
Maria Teresa Calvet
Maria Vall Serra
Maria Vila
Mariana Solano Monsó
Mercè Aloy
Mercè Alsina
Mercè Angulo
Mercè Auberni
Mercè Escolà Cera
Mercè Gassó
Mercè Orobitg
Mercè Valls
Mercedes López
Modista Pérez
Montserrat Armengol
Montserrat Cases
Montserrat Estrada
Neus Marsol
Núria Sans Sorribes
Otilia García
Paquita Petit
Paquita Solé Brovia
Paulina Sorribes Isern
Pepeta Trilla
Pepita Labad Vilaseca
Pepita Pascual
Pilar Baqué
Pilar Martí
Pilar Montañés
Pilar Salvador
Ramona Castelló
Ramona Garriga
Ramona Gavernet
Ramona Lloses
Ramona Peries
Ramona Rosset
Remei Biosca

Rita Pujol
Rosa Alcubierre
Rosa M. Viladot Novell
Rosa Novell
Rosa Novell Vila
Rosa Rialp
Rosa Serret
Rosalia Pérez
Rosalia Ros
Rosario Janozzo
Rossita R. Súría
Simona Lanuza Lasheras
Serafina Cinca
Teresa Bernaus
Teresa Castellví
Teresa Castelló
Teresita Escolà Cera
Teresa Fitó Moix
Teresa Gañet
Teresa Minguell
Teresina Gilabert
Teresina Niubó
Teresa Perelló
Teresa Prats
Trencalina
Trini Segura
Victòria Bosch
Virginia Tejerina
La filla de la Maria xerraireta

—Oficis del tèxtil i de la manufactura tèxtil ocupats majoritàriament per dones

El tèxtil abasta una àmplia varietat d'oficis, els quals també estaven marcats per una divisió sexual del treball. Seguidament, es recullen els que ocupaven majoritàriament les dones:

- Aspis
- Botonera
- Brodadora
- Camisera
- Canonera
- Carregadora de les cardes o desmuntadora
- Classificadora de draps
- Corbatera
- Confeccionista
- Contínua
- Cosidora
- Cosidora a màquina i a mà
- Cotillera
- El sorteig
- El tissatge
- Engomadora
- Esborradora
- Filadora
- La filatura
- Manuars
- Manufacturera de labors de retalls
- Manufacturera d'objectes i complements
- Marcadora
- Metxera
- Modelista o dissenyadora
- Modista
- Nuadora
- Ordidora
- Pantalonera
- Passadora
- Picadora de dibuixos
- Planxadora
- Puntaire
- Remalladora
- Ribetejadora
- Sargidora
- Sastressa
- Sobrefiladora
- Sobrer
- Talladora
- Teixidora
- Trauera

Informació ampliada disponible mitjançant codis QR

Oficis del tèxtil i de la manufactura tèxtil ocupats majoritàriament per dones

Ley de 13 de marzo de 1900

1926 Código de trabajo

Normativa republicana

Mujer y trabajo durante el franquismo

BBC News. Crinolina

Historia y evolución de las fajas

Corazas extraordinarias

Cinco modas. BBC News

Herminie Cadolle

Amelia Bloomer

Flappers

Historia traje pantalón

Historia del bikini

Mary Quant

© Del text, Mireia Fontanet Viladot, Roser Oliva Llobet, Aina Pont Nogales i Noemí Balagueró Bagué
© Del text de les entrevistes, Márcia Botelho de Oliveira
Les manifestacions recollides en les entrevistes responen únicament a l'opinió personal de les persones entrevistades.
L'organització es limita a facilitar un espai de difusió i no assumeix cap responsabilitat sobre el contingut de les declaracions.
© Dels fotobrodats i les biografies corresponents, les autores
© Del disseny i la maquetació, Rosa Colilles Bresco @lacoligrafica
© De les fotos, Dani Hernández Marín
© De l'edició, Ajuntament de Tàrraga – Regidoria de Feminismes
Correcció ortotipogràfica i d'estil, Albert Lavila Segura
Març 2026.

El document Basta està subjecte a una llicència de Reconeixement-No Comercial 4.0 Internacional de Creative Commons.
Se'n permet la còpia, la distribució i la comunicació pública sense ús comercial, sempre que se'n citi la font.